

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. V. Quinam legibus humanis teneantur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

boni communis incolumitatem. Ad do quod, ut supra dicebamus, quotiescunque id quod præcipitur lege humana, ita conducit ad bonum commune, ut majus bonum commune sit, observare legem, quam servare propriam vitam, tunc lex humana obligat etiam cum dispendio vitæ: Sed majoris momenti est conservatio strictioris observantiæ ac disciplinæ in toto Carthusianorum Ordine, quam vita unius Carthusiani: Ergo in casuposito, non solum potest, sed etiam debet ac tenetur Carthusianus à carnibus abstinere, ad boni communis incolumitatem, & strictioris observantiæ conservacionem. Similiter etiam possumus debent aliorum Ordinum Religiosi, ex amore & reverentia suæ regulæ, ita illam servare, ut à morbo liberari nolint, si necesse sit, constitutiones suæ Religionis violare, & si ex earum violatione, observantia regulæ non parùm tepesceret, & disciplinæ religiois vigor multùm imminueretur.

ARTICULUS V.

Quam legibus humanis teneantur?

Sub hoc titulo quatuor difficultates comprehenduntur, quæ hic breviter resolvendæ sunt. Prima est, an Principes & Legislatores suis legibus subjiciantur, easque servare teneantur? Secunda, an personæ Ecclesiasticæ legibus civilibus Principum secularium obligentur? Tertia, an Religiosi exempti teneantur Synodalia Episcoporum decreta servare? Quarta, an peregrini teneantur legibus loci per quem transiunt?

§. I.

Prima difficultas duplici conclusione resolvitur.

Dico primò, Princeps seu Legislatores suis legibus subditur, quoad potestatem directivam. Ita D. Thomas hic art. 5. ad 3.

69. Probatur breviter: Lex humana est regula humanorum actuum in ordine ad bonum commune: Atqui non solum actus subditorum, sed etiam actus Principis & Legislatoris, qui debent conformari corpori & membris Communitatis (aliàs deformitas maxima esset in illa, juxta illud Augustini 3. Confess. cap. octavo, *Turpis est omnis pars suo universo non congruens*) sunt dirigibiles & ordinabiles in bonum commune: Ergo non solum subditi, sed etiam Princeps & Legislator subduntur legibus suis, quantum ad vim directivam.

70. Confirmatur: De ratione legis humanæ est, materiam à se præceptam constituere in aliqua specie virtutis moralis, ut rectè notavit Scotus lib. 1. de justitia quæst. 6. art. 7. Ergo lex humana semel posita, respicit & obligat omnes illos quos respicit & obligat virtus illa: Sed virtus moralis non solum subditos, sed etiam Principes & Legislatores obligat: Ergo & lex humana. Unde L. Digna vox, C. de legibus, sic dicitur: *Digna vox majestate regnantis est, legibus alligatum se Principem profiteri.* Et L. Princeps ff. de legibus: *Pareto legi qui quis legem sanxeris.* Similia habentur in jure Canonico, cap. iustum dist. 5. his verbis: *Iustum est Principem legibus obtemperare suis. Tunc enim ju-*

ra sua ab omnibus custodienda existimat, quando & ipse illis reverentiam præbet. Et ne videatur id consilii tantum causâ dici, subditur: *Principes legibus teneri suis, nec in se posse damnare jura, quæ in subjectis constituunt, justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur.* Demùm Ambrosius ad Valentinianum Imperatorem Epist. 32. ita loquitur: *Quod cum præscripsisti, alii præscripsisti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipse constituit.*

Si autem quæras, unde hæc obligatio in Principe oriatur; Respondeo varia circa hoc esse Auctororum placita. Nonnulli enim censent ad id teneri Principem ex tacito pacto & conventionem Republica, à qua sub hac conditione legislativam potestatem accepit, ut ipse à suis legibus non eximeretur. Alii hanc obligationem referunt ad voluntatem ipsius legislatoris, quæ seipsum in sua lege includit. Alii dicunt Principem obligari ad suas leges servandas, ratione scandali quod subditis præberet, si legem, quam aliis imponit, ipse non servaret, cum legis efficacia ex Principis exemplo maximè dependeat. Sed melius respondetur cum Cajetano hic art. 5. hanc obligationem in Principe oriri ex ipsa lege naturali, quæ dicta posita lege positivâ obligante totam Republicam, obligari & Principem ipsum ad eam servandam, ut caput ejusdem mystici corporis; cum non minus contrariationem sit, caput discordare à membris, quam membra à capite.

72. Duo tamen ibidem observat Cajetanus: Primum, cum dicitur quod Princeps subjicitur legi, non intelligitur de lege speciali, puta militum, nisi ipse sit miles; sed intelligitur de lege communi. Secundum, cum Princeps subjicitur legi, intelligitur subjici proportionatè, ut decet Principem, non sicut alios subditos. Similia habet Soto loco supra citato, ubi hæc scribit: *Quando statusimus Principem legibus subditis, intelligimus de legibus quæ ex æquo ad ipsum perinde atque ad subditos spectant. Eracipit Rex, neminem gladio succinctum incidere, auc feris indurum: non est par ratio cur ipse eisdem abstineat. Inducit autem Papa jejunium, aut festi solennitatem: eadem est æquitas in ipso, nisi iusta de causa secum, veluti cum aliis, dispensaverit.*

Dico secundò, Princeps seu legislator non subditur suis legibus, quo ad vim coactivam seu coercitivam. Ita communiter docent Theologi cum S. Doctore supra citato.

73. Probatur ex discrimine quod repetitur inter vim directivam & coactivam seu coercitivam legis: vis enim directiva respicit suos actus licitos, vel illicitos, aut indifferentes; coactiva verò, seu coercitiva, pœnam inactivam ad observantiam legis: Sed Princeps non potest cogi vel puniri pœnâ inductivâ ad legis observantiam, cum nullum habeat superiorem à quo cogatur, & nemo propriè à seipso cogi possit, quippe cum istud contra ordinem naturæ pugnet: Ergo Princeps non subditur suis legibus quoad vim coactivam seu coercitivam, sed ab eis quantum ad obligationem pœnæ suæ servandæ solutus est. Unde eò cautè, vigilantique debent principes suas leges servare, quod ad earum pœnam subendam à nullo in terris cogi possunt, nec acerbius pati cogantur à supremo Juce Deo, cujus manus nemo effugere potest. Hinc teste Glossâ allusit David Psalm. 50. Deo dicens: *Tibi soli peccavi, quasi diceret: Nullum in terris superiorem agnosco, qui meum peccatum judicare, ac punire queat.*

nisi te solum, ac proinde tibi soli illud quoad condignam pœnam sub iudicio.

74. Notandum tamen, hanc conclusionem intelligi debere de Principe absoluto non habenti superiorem se; nam qui superiorem habent, non solum quoad vim directivam, sed etiam coactivam, obligantur ad leges à se latas servandas. Talis fuit cum Archidamus, Lacedæmonum Rex, qui, teste Plutarcho, lib. de liberis educandis, Lacedæmones pecuniâ multarunt, eo quod contra legem consuetudine receptam, uxorem pueri corporis duxisset. Talis etiam est hodie dux Venetorum, qui licet cum Republica leges ferat, sitq; superior singulorum, eisq; præcipere possit, quando pro bono Republicæ expedire iudicaverit; ipse tamen subditur legibus, etiam quoad vim coactivam, cum habeat Rempublicam se superiorem à qua ad pœnam subeandam cogi potest. Talis denique est quis Generalis respectu suæ Religionis, qui etsi cum alijs in capitulo generali leges ferat, sitque superior singulorum, eisq; præcipere possit, quoties id ad publicum Religionis bonum expedire iudicaverit; ipse tamen subicitur legibus totius Religionis, etiam quoad vim coactivam, cum habeat totam Religionem superiorem se, à qua cogi potest.

§. II.

Secunda & tertia difficultas breviter resolvuntur.

75. Dico tertio, Clerici non obligantur legibus civilibus Principum secularium, quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam, & ex æquitate naturali, ratione conformitatis cum alijs membris Republicæ.

Prima pars est certa, cum Clerici sint exempti à jurisdictione Principum secularium cap. *Decernimus*, de iudicijs. Et cap. *Sancta Maria*, de constitutionibus. Et cap. *Seculares*, de foro competentis in 6. Solum difficultas est, an exemptio à legibus & jurisdictione Principum secularium conveniat Clericis jure divino, vel solum jure humano, & Principum secularium favore. Canonista enim & ex Theologis quam plures dicunt exemptionem hanc Clericorum, esse non solum de jure humano, sed etiam divino. Quod colligunt ex Scriptura sacra, ex novo quidem testamento ex illa Christi illatione Matth. 17. *Ergo liberi sunt filii*, à legibus scilicet tributorum, quæ Regibus dantur: ex veteri verò testamento, ex Genes. 47. ubi Joseph omnem terram Ægypti subiecit Pharaoni; *Præter terram sacerdotum*. Alij verò censent, hanc Clericorum exemptionem non esse ex jure divino, sed solum humano, nimirum ex prædictis Summorum Pontificum constitutionibus, & Principum secularium favore, quod tamen jus humanum juri naturali & divino maxime consentaneum est. Cujus sententiæ favere videtur D. Thomas in illud ad Roman. 13. *Idco tributa*: Nam ibi loquens de obligatione solvendi tributa ait: *Ab hoc debito liberi sunt Clerici ex privilegio Principum, quod quidem æquitatem naturalem habet.*

Secunda etiam pars communiter docetur à Doctoribus, & ex eo constat, quod Clerici non obstante clericali sunt cives Republicæ, & ejus membra: Ergo ex naturali æquitate, & ratione conformitatis cum alijs membris Republicæ, tenentur observare leges civiles Principum sa-

76. A
B
cularium, quæ non derogant privilegijs Clericorum, & ad pacem & tranquillitatem Republicæ spectant; non secus ac ipsi Principes ac Legislatores, ex naturali æquitate, & titulo moralis conformitatis capitis cum suis membris, ad suas leges servandas obligantur, ut §. præcedenti ostensum est; cum non minus rationi dissentaneum sit, unam partem communitatis discrepare à reliquo corpore, quam caput à membris. Unde ut ait Sylvester, verbo *Lex*, quæst. 25. *Omnes leges dissonantes supra contradiçibus emptionis, venditionis, locationis, commodationis, & hujusmodi, non contradicunt canonibus, vel legi natura, sunt servanda, etiam quoad Ecclesiasticas personas.* Si Rex etiam legem ferat, ne aliquis noctu tale genus armorum deferat illam, Clerici servare tenentur.

Dico quarto, Religiosi exempti non tenentur legibus Episcoporum, virtute earum, sed solum propter æquitatem naturalem, ratione conformitatis cum alijs, si ad communem observantiam & devotionem totius populi spectent.

Prima pars patet, quia tales Religiosi sunt exempti à jurisdictione Episcopali, ut Clerici à seculari.

77. C
Secunda etiam non est minus evidens, si enim Clerici, etsi exempti sint à jurisdictione Principum secularium, tenentur nihilominus, ob æquitatem naturalem, & ratione conformitatis cum alijs membris Republicæ, eorum leges, statui & privilegijs Clericorum non repugnant, servare, ut præcedenti conclusionem declaravimus, à fortiori Regulares, quamvis à jurisdictione Episcoporum exempti, ex æquitate naturali, tenentur eorum leges, ad communem observantiam & devotionem totius populi spectantes, observare, seque accommodare toti communitati in iis quæ statui & privilegijs Regularium non præjudicant. Unde Tridentinum sess. 25. cap. 12. de reformatione Regularium: *Censura & interdictione, nedum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Episcopo, à Regularibus in eorum Ecclesijs publicentur, atque servantur. Dies etiam festi, quos in diocesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, servantur.*

§. III.

Ultima difficultas expeditur.

78. Dico quinto, illi qui sunt in territorio alieno, si e transendo, sive immorando, non tenentur servare leges particulares proprii territorij, subindeq; peregrini & advena, non tenentur legibus loci per quem transeunt.

Prima pars probatur, quia jurisdictionis universaliusque civitatis vel principis particularis, non extenditur quoad leges servandas extra civitatem seu territorium, ut docet Bartolus in lege prima, Codice de *summa Trinitate* num. 14. colligiturq; ex lege *Omnes populi*, ff. de iustitia & jure: ubi lex dicitur jus proprium civitatis. Sicut ergo agentia naturalia non agunt extra sphaeram activitatis, defectu potestatis: ita quia jurisdictionis a civitate limitatur infra proprium territorium, lex extra ipsum non obligat. Unde cap. 2. de *Constitutionibus* in 6. dicitur pœnam latam per statutum Episcopi, non incurri ab eo qui extra territorium non servat illud statutum; quia, inquit, *extra territorium jus dicenti non pare-*

sur impune, ut dicitur lege ultimâ ff. de iurisdictione omnium iudicum.

79. Ex quo probata manet secunda pars, si enim existentes in territorio alieno, quamvis obiter & in transitu, statim ac exeunt, hoc ipso liberantur à legibus proprii territorij, obligantur pariter legibus territorij alieni, eo ipso quod in eo sunt, quamvis obiter & in transitu. Si enim brevis absentia sufficit ad eximendum à subiectione legis proprii territorij, debet quoque sufficere brevis presentia ad subijciendum legibus alieni territorij. Pat enim est ut sentiat onus, qui sentit commodum, ut dicitur regulâ 55. de regulis iuris in 6.

80. Confirmatur ab inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia, cum enim peregrini & advena, ut ostendimus, leges proprii territorij à quo discesserunt servare non teneantur, si non tenerentur legibus loci per quem transeunt, nullis legibus particularibus obligarentur; atque ita si esset lex aliqua particularis, quæ tam in proprio territorio, quam in loco per quem transeunt, servaretur, ab illa fierent prorsus immunes, quod absurdum est.

81. Dices: Nemo fit alteri subditus, nisi ratione originis, vel domicilij, vel delicti: At peregrini non sunt subditi Principi loci per quem transeunt, ratione originis, ut per se patet; nec ratione delicti, posito quod non deliquerint in territorio alieno; ne etiam ratione domicilij, aut quasi domicilij, cum ad domicilium acquirendum requiratur habitatio perpetua, vel quæ saltem non sit minor majore anni parte: Ergo peregrini non tenentur legibus loci per quem transeunt.

Respondeo distinguendo Majorem: Nemo fit alteri subditus permanentiter, nisi ratione originis vel domicilij, vel delicti, concedo Majorem. Transeunt, nego Majorem. Ad obligationem enim & subiectionem transeuntem, sufficit brevis presentia, quemadmodum ad transeuntem exemptionem à jurisdictione proprii territorij, sufficit brevis & transiens absentia.

§. IV.

Corollaria notatu digna.

82. EX dictis colligitur primò, advenas & peregrinos transeuntes per loca in quibus festum aliquod celebratur, si sunt ibi toto mane die festi, teneri sacrum audire, non tamen ibi commorari ut audiant. Similiter etiam tenentur quantumdiu ibi sunt, abstinere ab opere servili die festo, & à cibis prohibitis in die jejunii. Unde cap. illa dist. 12. refertur illud Ambrosij ad Augustinum; *Cum Romam venio, jejuno sabbato, cum Mediolani sum non jejuno. Sic etiam tu ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva. Ubi glossa ait: Viatores tenentur sequi consuetudinem loci ad quem veniunt.*

83. Colligitur secundò, abeuntem mane ex proprio domicilio, in quo jejunium obligat, & nocte pervenientem ad locum ubi jejunium non obligat, posse nocte cenare, carneque comedere, cum discedens non teneatur servare leges sui domicilij, sed possit sequi leges favorabiles loci per quem transit.

84. Colligitur tertio, non posse Mediolanensem transeuntem per loca ubi diebus quatuor ante primam Dominicam Quadragesima jejunatur, non jejunare, quia teneatur servare leges & consuetudines loci per quem transit. Similiter ob

eandem rationem non possunt Hispani transeuntes per Galliam, Italiam, vel Germaniam, animalis extremitates & intestina die sabbati comedere, quamvis hoc eis liceat quando sunt in Hispania, ex privilegio speciali ipsi concessio per bullam cruciatam.

Colligitur quartò, irritum esse matrimonium clandestinum contractum in loco ubi Tridentinum servatur ab incolâ loci ubi Tridentinum non servatur: contra verò ratum ac validum fore matrimonium clandestinum, celebratum in loco ubi Tridentinum non servatur; ab incolâ loci in quo Tridentinum servatur; Tum quia ut diximus advena & peregrini subijciuntur legibus loci per quem transeunt, & possunt uti privilegiis & exemptionibus, quibus gaudent incolæ illius loci: Tum etiam, quia matrimonium, cum sit quidam contractus civilis & humanus, sequitur leges & consuetudines loci in quo celebratur. Quod ad eò verum putant aliqui, ut afferant, quod tamen si quis eo animo ad locum illum in quo Tridentinum non servatur se transferret, ut ibi clandestinè contraheret, valeret matrimonium; cum hoc non tam sit fraus, quam usus proprii juris, quod quis à lege habet validè contrahendi in loco Canonico jure ab onere & conditione per Tridentinum statuta exempto. Ita Sanchez lib. 3. de matrimonio disp. 18. Idem alij censent de jejuniis, & observatione diei festi, existimant enim quod etiam si quis ex industria recederet ab illis locis, ubi jejunium vel dies festus celebratur, ut laboraret in alio loco, vel ibi non jejunaret, sed carnes comederet, non peccaret, quia (inquiunt) hoc non esset fraus vel dolus, sed fuga quædam obligationis præcepti, quæ contra præceptum non est.

Colligitur quinto, vagos qui nullibi domicilium habent, nec ullibi diu morantur, teneri legibus loci per quem transeunt; quia per transitum aut brevem moram in locis illis, sunt legibus illorum subditi, eò quod, ut supra dicebamus, ad obligationem & subiectionem transeuntem sufficit brevis presentia; quemadmodum ad transeuntem exemptionem à jurisdictione proprii territorij, sufficit brevis & transiens absentia.

DISPUTATIO VI.

De lege penali.

85. HUC usque diximus de lege humana in communi. Jam de quibusdam illius speciebus, quæ peculiarem habent difficultatem, disserendum est. Ac primò de lege penali, cujus ratio valde ab alijs differens, speciali declaratione & disputatione indiget.

ARTICULUS I.

An quæquævis dari possit lex penalis?

DICO primò, dari posse legem purè penalem. Probatur, quia nihil impedit quominus legislator ejusmodi legem ferre possit, quid enim impedit quominus prohibeat aliquid fieri à subditis suis, non absolute quidem, sed conditionate